

**Cyfoeth
Naturiol**
Cymru
**Natural
Resources**
Wales

Crynodeb Dalgylch Rheoli Afon Wysg

Cynnwys

1. Cefndir y crynodeb dalgylch rheoli	3
2. Dalgylch Rheoli Afon Wysg	4
3. Statws presennol yr amgylchedd dŵr	8
4. Y prif heriau.....	10
5. Amcanion a mesurau.....	13
6. Gwarchod Dyfroedd Cymru	17

1. Cefndir y crynodeb dalgylch rheoli

Mae'r crynodeb rheoli dalgylch hwn yn cefnogi **Cynllun Rheoli Basn Afon Gorllewin Cymru** 2015 sydd wedi cael ei ddiweddarau. Ynghyd â gwybodaeth fanwl ar wefan **Arsylwi Dyfroedd Cymru**, bydd y crynodeb hwn yn helpu i lywio a chefnogi'r gwaith o gyflenwi gwelliannau amgylcheddol lleol i'n dŵr daear, afonydd, llynnoedd, aberoedd ac arfordiroedd. Mae gwybodaeth am **Arsylwi Dyfroedd Cymru** i'w gweld yn Adran 6.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi mabwysiadu'r dull ecosystem o'r dalgylch i'r arfordir. Golyga hyn fod angen bod yn fwy cydgysylltiedig yn y ffordd y rheolwn yr amgylchedd a'i adnoddau naturiol i gyflawni manteision economaidd, cymdeithasol ac amgylcheddol i gael Cymru fwy iach a mwy cadarn. Mae'n golygu ystyried yr amgylchedd yn ei gyfanrwydd, er mwyn i bawb sydd â diddordeb yn y dalgylch bwysu a mesur y dystiolaeth a gosod blaenoriaethau ar gyfer y gofynion cystadleuol niferus ar ein hadnoddau naturiol mewn ffordd fwy integredig a chyflawni'r uchelgais yr ydym yn ei rhannu ar gyfer y lle.

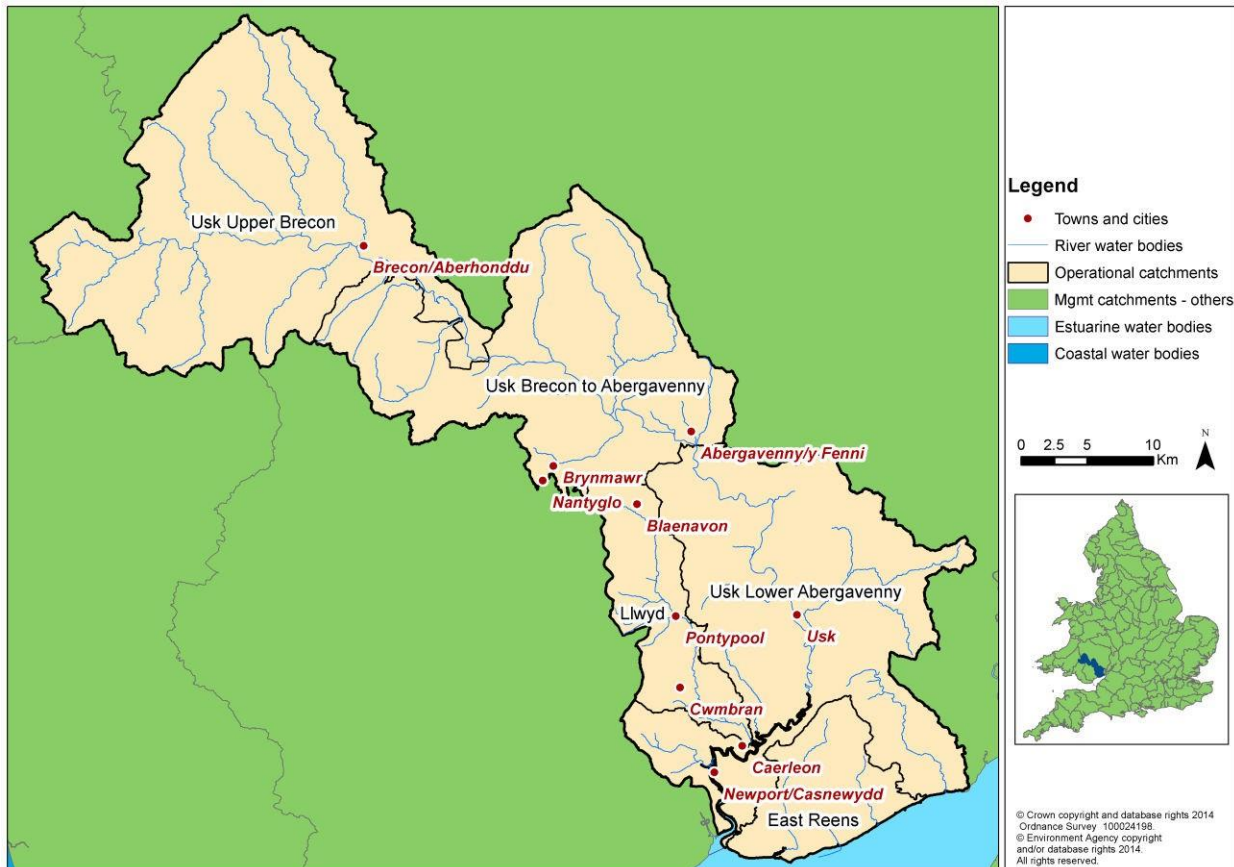
Mae'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr yn darparu fframwaith trosfwaol mawr ar gyfer rheoli basn afon. Mae'r Gyfarwyddeb Llifogydd yn nodi ffordd strategol o ymdrin â chynllunio rheoli perygl llifogydd. Mae cynllun rheoli perygl llifogydd cyfredol wedi cael ei gynhyrchu ochr yn ochr â **Cynllun Rheoli Basn Afon Hafren**. Mae'r cynllun rheoli perygl llifogydd yn rhoi manylion sut y bwriadwn reoli perygl llifogydd ar draws dalgylch y basn afon trwy flaenoriaethu'r cymunedau hynny sydd yn y perygl mwyaf o ddioddef llifogydd a thrwy fanylu'r mesurau y bwriadwn eu cymryd i reoli'u perygl.

Gyda'i gilydd bydd y cynllun rheoli perygl llifogydd a'r cynllun rheoli basn afon yn llywio penderfyniadau pwysig, yn cyfarwyddo buddsoddi a gweithredu, ac yn cyflawni manteision sylweddol i gymdeithas ac i'r amgylchedd.

Asiantaeth yr Amgylchedd sy'n arwain **Cynllun Rheoli Basn Afon Hafren** ac fe'i cyhoeddir ar eu gwefan: <https://www.gov.uk/government/collections/river-basin-management-plans-2015>.

2. Dalgylch Rheoli Afon Wysg

Ffigur 1. Dalgylch Rheoli Afon Wysg

Mae afon Wysg yn tarddu o lethrau gogleddol y Mynydd Du ac yn llifo mewn dalgylch cul a hir o harddwch golygfaol arbennig am tua 125 cilomedr i'r de ddwyrain trwy drefi Aberhonddu, Crughywel, y Fenni a Brynbuga, cyn cyrraedd aber afon Wysg yn Newbridge ac yna i aber Afon Hafren yng Nghasnewydd. Mae'r dalgylch yn cynnwys Gwastadeddau Gwent i'r de; ardal fawr o laswelltir arfordirol wedi'i hadennill sydd yn bwysig yn hanesyddol ac o ran cadwraeth natur. Mae twristiaeth yn bwysig i'r economi leol, ac mae Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog a Chamlas Trefynwy ac Aberhonddu yn denu ymwelwyr sydd am gymryd rhan mewn gweithgareddau hamdden yn yr awyr agored. Mae gan ddalgylch rheoli afon Wysg gyfoeth o fywyd gwylt, gan gynnwys tair rhywogaeth o llysywod pendoll a phennau lletwad ac amrywiaeth o gynefinoedd. Cydnabyddir y gwerth ecolegol uchel hwn trwy ddyodiadau cenedlaethol a rhyngwladol.

Amaethyddiaeth yw'r prif ddefnydd tir. Ffermydd defaid a welir ar yr ucheldiroedd gogleddol a gorllewinol, a ffermydd biff, llaeth, cymysg ac âr a welir ar iseldiroedd y de a'r dwyrain. O ganlyniad, mae llygredd o ffynonellau gwledig yn fygythiad mawr i ansawdd y bywyd gwylt a'r planhigion sy'n byw yn yr amgylchedd dŵr. Gwelir rhywfaint o ddiwydiannau yn y prif drefi, ac mae gan Gasnewydd borthladd masnachol. Mae llygredd o garthion a dŵr ffo wedi'i halogi yn bwysedd yn yr ardaloedd trefol.

Caiff y blaenddwr a rhai o'i lednentydd eu haddasu gan argaeau i greu cronfeydd dŵr Wysg, Crai, Talybont a Grwyne Fawr. Yn Aberhonddu caiff rhywfaint o lif yr afon ei ddargyfeirio i fwydo Camlas Trefynwy ac Aberhonddu a chaiff dŵr o rannau gwaelod afon Wysg ei bwmpio i gronfa ddŵr storio Llandegfedd. Mae'r llif wedi'i reoleiddio ar Wastadeddau Gwent. Cymerir dŵr o afonydd a ffynonellau tanddaearol at ddefnydd

amaethyddol, diwydiannol, ynni dŵr a ffermydd pysgod. Mae'n angenrheidiol parhau i weithio gyda Dŵr Cymru ac eraill i leihau'r effaith ar yr amgylchedd naturiol a achosir gan yr addasiadau ffisegol a thynnu dŵr, gan ddiogelu'r adnodd gwerthfawr hwn a chynnal lefelau'r llif.

Mae afon Wysg yn afon o safon uchel ar gyfer pysgodfeydd, ac mae eogiaid, poblogaeth o bwysigrwydd rhyngwladol o wangod, llysywod pendoll, pennau lletwad a brithyllod yn yr afon. Yn bennaf, mae'r afon yn llifo'n naturiol, fodd bynnag mae'r rhwystrau yn Nhrostre (cored fedryddu), Llan-ffwyst a Chrughywel (sylfaen pont) ac Aberhonddu (cored sy'n cynnal tyniad y gamlas) i gyd yn rhwystro'r gwangod a llysywod pendoll y môr rhag gwasgaru i fyny'r afon. Mae rhwystrau mewn rhai llednentydd ac argaeau'r cronfeydd dŵr hefyd yn rhwystro pysgod rhag gwasgaru ac yn rhwystro mynediad i gynefin addas. Bydd angen i Cyfoeth Naturiol Cymru, awdurdodau lleol yr Ymddiriedolaeth Afonydd a Chamlesi ac eraill weithredu yn rhan o raglen â blaenoriaeth.

Y blaenoriaethau ar gyfer y dalgylch hwn er mwyn cael dyfroedd iach yw gwella'r cynefinoedd arbennig trwy leihau effaith llygredd gwledig; lleihau effaith addasiadau ffisegol a thynnu dŵr wrth ddiogelu cyflenwadau dŵr.

Nid yw crynodeb dalgylch rheoli afon Wysg yn cynnwys gwybodaeth am ddyfroedd arfordirol neu forydol cyfagos gan y cynhwysir y rhain yng Nghynllun Rheoli Basn Afon Hafren.

Yn ystod mis Rhagfyr 2013 cynhaliwyd gweithdy dalgylch rheoli afon Wysg yng nghanolfan ymwelwyr Gwlyptiroedd Casnewydd. Yn ystod y digwyddiad hwn casglwyd buddion y dalgylch. Roedd y rhain yn cynnwys;

- Bioamrywiaeth – yr afon a'r gwlyptiroedd. Dengys y pwysigrwydd trwy ddynodiadau megis yr Ardal Cadwraeth Arbennig afonol, SoDdGA Gwastadeddau Gwent, rhywogaethau'r Cynllun Gweithredu Bioamrywiaeth e.e. Dyfrgi a Gwangen.
- Cynhyrchu bwyd.
- Hamdden a Thwristiaeth – canŵio, pysgodfeydd, cerdded, hwylio, gwersylla, beicio, Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog.
- Ynni adnewyddadwy – ynni dŵr.
- Dŵr fel adnodd ar gyfer yfed, dyfrhau a mordwyo.
- Coetiroedd – yn adnodd ac ar gyfer eu pwysigrwydd ecolegol eu hunain.

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn parhau i weithio mewn partneriaeth gydag amrywiaeth o bartneriaid a sectorau mewn ffyrdd arloesol er mwyn i ni gyflawni hyd yn oed rhagor gyda'n gilydd. Darperir blas o rai o'r prosiectau yn y dalgylch rheoli hwn yn Nhabl 1. Am ragor o wybodaeth ynglŷn â phrosiectau gweler gwefan **Arsylwi Dyfroedd Cymru**

Tabl 1. Enghreifftiau o brosiectau yn y dalgylch rheoli.

Enw'r Prosiect	Disgrifiad o'r Prosiect	Partneriaid
Prosiect Olwy a Throddi Sir Fynwy	Prosiect adfer glannau afon gan gynnwys gweithio â choed, plygu deunydd coediog i'r sianel i wella'r cynefin i bysgod ac anifeiliaid di-asgwrn-cefn yn ogystal â ffensio ar hyd un lan.	Sefydliad Gwy ac Wysg
Living Levels	Prosiect sy'n cael ei ddatblygu ar Wastadeddau Gwent a chanddo'r bwriad o wella cysylltedd y tirlun, rheoli tir, adfer cynefinoedd gwlyptiroedd a datblygu cyfleoedd hamdden â manteision i'r cymunedau lleol, y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr a bioamrywiaeth.	RSPB, Ymddiriedolaeth Natur Gwent, y Bwrdd Draenio Mewnol, tiffeddianwyr lleol, y gymuned

Astudiaeth achos – Prosiect Afon Olwy

Rhoddwyd dosbarthiad canolig i'r Afon Olwy dan y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr oherwydd dwyseddau isel o bysgod a lefelau uchel o Ffosffad. Gan fod gan wartheg fynediad i'r afon yn y rhan hon, cyfrannodd hyn at sathru a chynyddu'r gwaddod. Trwy reoli mynediad y stoc er mwyn cadw'r gwartheg mewn ardal a ddiffiniwyd a lleihau'r amser a dreulir yn yr afon, bwriad y prosiect oedd ffensio ar hyd rhannau a nodwyd, gan ychwanegu pwyntiau croesi, cilfachau yfed a gatiau siglo. Roedd y prosiect hefyd yn cynnwys ffensio, coedlannu, gosod waliau cynnal y glannau a phlannu coed helyg.

Ers gweithredu'r cynlluniau cynefinoedd, mae glannau'r afon wedi cael y cyfle i adfer yn naturiol gan leihau'r tebygrwydd y bydd y glannau'n erydu yn ystod llifoedd uchel. Bydd hyn yn helpu i leihau gwaddod a fydd yn cadw rhagor o welyau graean yr afon yn rhydd rhag gwaddod a bydd ar gael i bysgod sy'n silio ac felly'n cynyddu'r siawns i silio'n llwyddiannus.

2.1 Ffeithiau allweddol¹

Rydym yn defnyddio'r term cyrff dŵr i helpu i ddeall a rheoli'r amgylchedd dŵr. Mae corff dŵr yn afon, llyn, dŵr daear neu ddŵr arfordirol, neu'n rhan o'r rhain. Dengys nifer y cyrff dŵr a'u math yn y dalgylch rheoli yn y tabl isod.

Tabl 2. Nifer y cyrff dŵr a'u math.

Nifer y cyrff dŵr	Naturiol	Artiffisial	Wedi'i addasu'n sylweddol	Cyfanswm
Afon*	37	4 (1 camlas)	4	45
Llyn	0	0	12	12
Arfordirol	0	0	0	0
Aberol	0	0	1	1
Dŵr daear	3	0	0	3
Cyfanswm	40	4	17	61

*Mae cyrff dŵr afon yn cynnwys camlesi a throsglwyddiadau dŵr wyneb

Mae ardaloedd yn y dalgylch lle cydnabyddir bod yr amgylchedd dŵr o bwysigrwydd penodol, gan gynnwys cynefinoedd bywyd gwylt prin, dyfroedd ymdrochi neu ardaloedd o gwmpas ffynonellau dŵr yfed. Gelwir yr ardaloedd hyn ar y cyd yn ardaloedd gwarchoddedig a nodir eu manylion yn y tabl isod.

Tabl 3. Nifer yr ardaloedd gwarchoddedig a'u math.

Ardal Warchoddedig	Nifer
Dyfroedd Ymdrochi	0
Ardaloedd Gwarchoddedig Dŵr Yfed	27
Natura 2000 a safleoedd Ramsar	9
Parthau Perygl Nitradau	3161ha
Dyfroedd Pysgod Cregyn	0
Cyfarwyddeb Trin Dŵr Gwastraff Trefol – Ardaloedd sensitif	0

3. Statws presennol yr amgylchedd dŵr

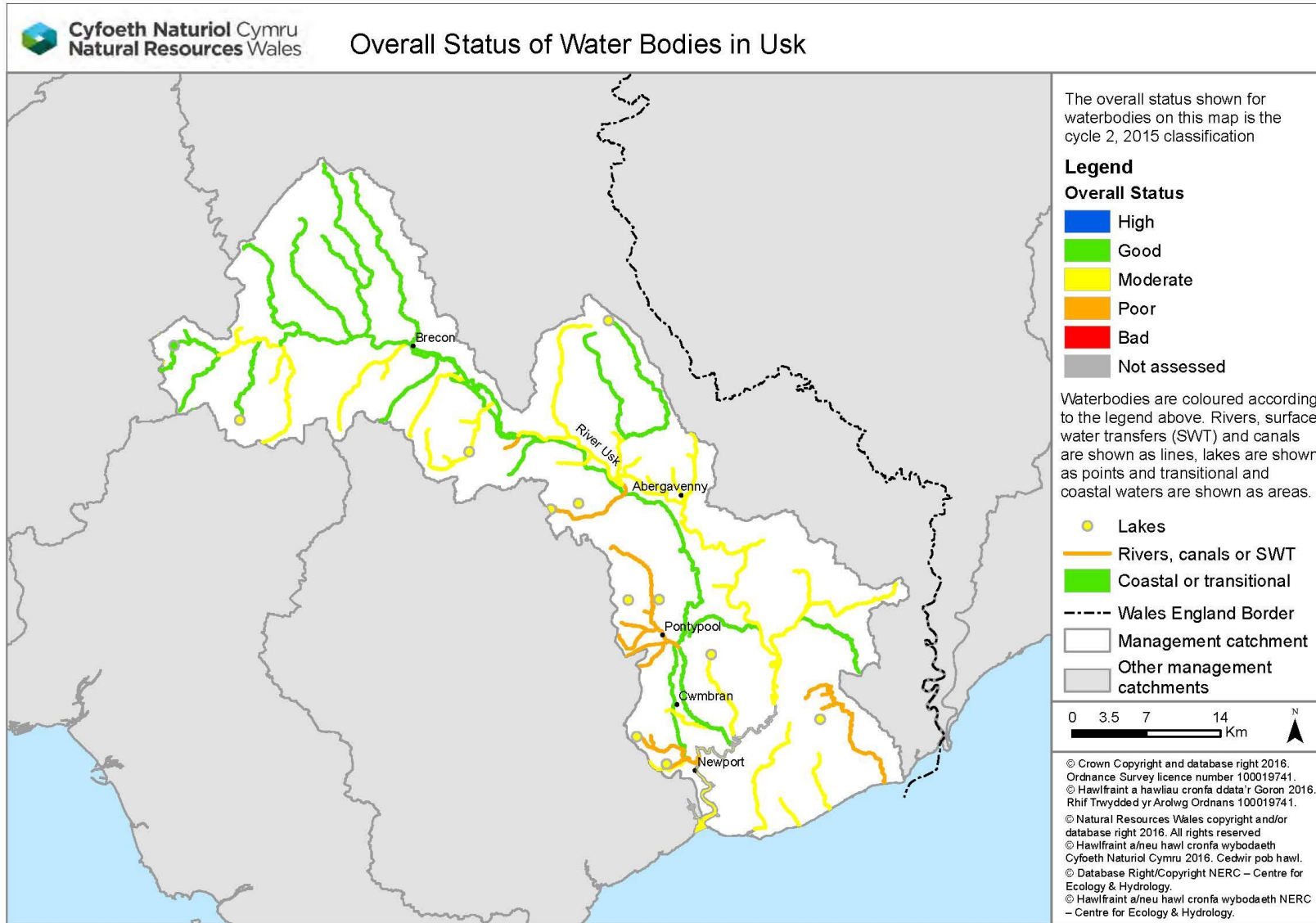
Rydym yn asesu cyflwr cyrff dŵr trwy fonitro, sy'n cynhyrchu statws dosbarthiad. Dangosir statws presennol pob corff dŵr yn ffigur 2. Noder, ers 2009 rydym wedi diweddarau rhai o'r systemau a ddefnyddiwn i ddsbarthu cyrff dŵr, gan gynnwys newidiadau i rai safonau a ffiniau cyrff dŵr.

O fewn y dalgylch rheoli hwn mae 33% o ddyfroedd wyneb â statws cyffredinol da, 59% â statws canolig a 9% â statws gwael. Nid oes unrhyw gyrrff dŵr wyneb â statws cyffredinol da iawn neu wael iawn.

¹ Mae gwahaniaethau yn y cyrff dŵr a nifer yr ardaloedd gwarchoddedig o'u cymharu â chynlluniau'r cylch cyntaf a chynlluniau drafft yr ail gylch. Mae hyn oherwydd newidiadau yn y rhwydwaith cyrff dŵr yn ogystal â gwelliant o ran y methodolegau mapio a'r rheolau rhwng cyrff dŵr, dalgylchoedd rheoli ac ardaloedd gwarchoddedig.

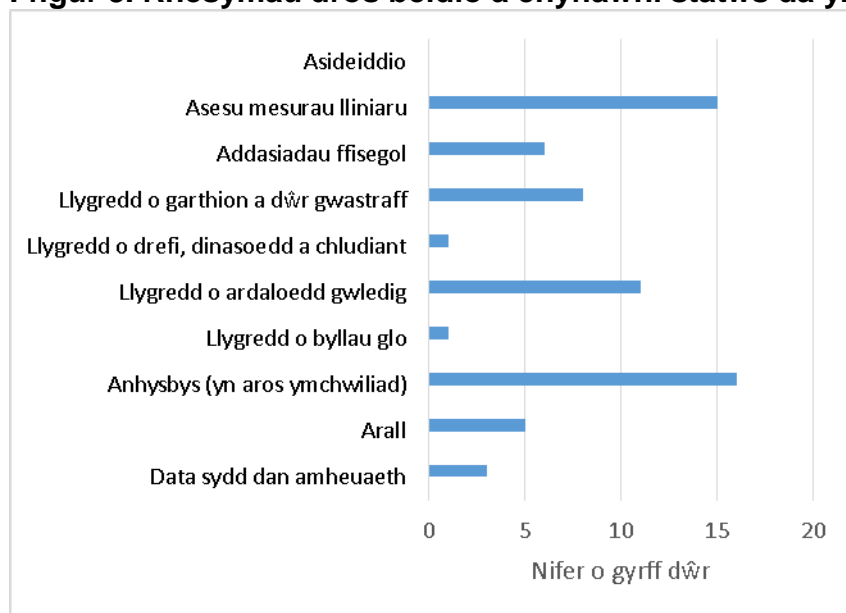
Ffigur 2. Statws presennol Dalgylch Rheoli afon Wysg (dosbarthiad 2015).

4. Y prif heriau

Rydym wedi cynnal cyfres o ymchwiliadau i gadarnhau methiannau a'r rhesymau drostynt. Roedd hyn yn cynnwys 14 o lwybrau cerdded ger afonydd i asesu'r sefyllfa ar y ddaear mewn rhagor o fanylder. Crynhoir canlyniadau ein canfyddiadau yn ffigur 3. Rhestrir y rhesymau dros beidio â chyflawni statws da dan y Problemau Sylweddol o ran Rheoli Dŵr yn unol â'r Cynllun Rheoli Basn Afon diweddaraf. Mae'r graff isod yn dangos nifer y cyrff dŵr a restrir dan bob Problem Sylweddol o ran Rheoli Dŵr i ddangos y prif broblemau yn y dalgylch rheoli, efallai bod gan bob corff dŵr fwy nag un rheswm dros beidio â chyflawni statws da.

Ffigur 3. Rhesymau dros beidio â chyflawni statws da yn Nalgylch Rheoli afon Wysg

Yn rhan uchaf dalgylch afon Wysg uwchben Aberhonddu, mae rhai addasiadau wedi'u gwneud i gronfeydd dŵr ond nid oes tystiolaeth o effeithiau ecolegol amlwg. Yn y gorffennol, cafwyd nifer o ddigwyddiadau llygru (Tarrell), fodd bynnag, nid oes fawr o dystiolaeth o effaith.

Rhwng Aberhonddu a'r Fenni mae pwysedd gan:

- Dynnu dŵr (Crawnon – man cychwyn camlas Trefynwy ac Aberhonddu)
- Cynefin y byddai modd ei wella
- Rhwystrau i ymfudiad (pontydd camlas Trefynwy ac Aberhonddu)
- Camgysylltiadau Trefol (mae'r rhain wedi'u rhestru dan y categori 'llygredd o garthion a dŵr gwastraff' yn y graff uchod)

Islaw'r Fenni mae'r materion yn ymwneud yn bennaf â rheoli tir gwledig – felly llygredd gwasgaredig, ond hefyd rhywfaint o gamgysylltiadau yn nant Nedern.

Mae rhai enghreifftiau o'r camau gweithredu sydd eisoes ar waith yn cynnwys:

- Camgysylltiadau Trefol; trwsio a chodi ymwybyddiaeth; Partneriaid Dŵr Cymru ac Awdurdodau Lleol; Nant Nedern, Ffos-y-mynach, ac afon Gafenni.
- Ymweliadau â safleoedd amaethyddol gan Cyfoeth Naturiol Cymru. Ffosydd draenio ac afon Olwy. Roedd hefyd Menter Dalgylch ar waith ar afon Olwy yn ystod y cylch 1af, lle samplwyd pridd, cynhaliwyd dadansoddiad a rhoddwyd cyngor i ffermwyr. Gweithio gyda phartneriaid amrywiol; LEAF (Cysylltu'r Amgylchedd a Ffermio), Clybiau Ffermwyr Ifanc, Canolfan Ddatblygu Llaeth, FWAG (Grŵp Ymgynghorol Ffermio a Bywyd Gwylt),

The Machinery Ring (PMR).

- Mae Sefydliad Gwy ac Wysg wedi dileu'r rhwystrau a gwella cynefinoedd mewn sawl corff dŵr.

Mae Dŵr Cymru hefyd yn edrych ar y manau lle y gallai fod yr asedau, sef yr adnoddau dŵr ac ansawdd y dŵr, yn effeithio arnynt.

4.1 Adborth ar heriau

Mae angen i ni gydweithio i sicrhau y cyflawnir amcanion cyffredinol y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr, ac er mwyn cydweithio'n effeithiol mae angen i ni gytuno ar y problemau a'r datrysiadau. Mae'r adran ganlynol yn cynnwys rhai o'r problemau a godwyd fel rhan o'r gweithdy a'r ymgynghoriad; fodd bynnag, nid yw'n rhestr lawn.

- Rhwystrau i ymfudiad pysgod
- Llygredd gwasgaredig o amaethyddiaeth a rheoli tir gwledig yn gyffredinol.
- Llygredd gwasgaredig o ardaloedd trefol, camgysylltiadau, pwysedd datblygu.
- Llifogydd
- Rhywogaethau Estron Goresgynnol e.e. Minc, Jac y Neidiwr, Efwr Enfawr, Clymog Japan, Cimwch Afon America
- Diffyg cysylltu cynefinoedd
- Diffyg addysg a chyngor ar amrywiaeth o faterion.
- Y posibilrwydd o wrthdaro rhwng defnyddwyr / buddiolwyr amrywiol
- Lefelau dŵr – sicrhau llif digonol a phrosesau afonydd actif. Pwysedd o dynnu dŵr
- Dirywiad mewn cynefinoedd a rhywogaethau dŵr

Astudiaeth achos – Prosiect Efwr Enf

Mae Efwr Enfawr yn blanhigyn goresgynnol a rhannau isaf Afon Wysg sy'n Safle o Ddiddordeb (SoDdGA) ac yn rhan o Ardaloedd Cadwraeth Arbe Mae'r planhigyn i'w weld yn bennaf yn ardal Crughywel Newbridge.

Mae'n effeithio'n andwyol ar y cynefin brodorol, gan atal planhigion brodorol rhag tyfu a gadael glannau heb lystyfiant ac yn agored i erydu. Mae'n lleihau gwerth hamdden y tir ac mae'n stopio cerddwyr a physgotwyr rhag gallu cael mynediad i rai rhannau. Gall y sug o'r planhigyn achosi pothellau difrifol, sy'n sensitif i olau'r haul, gan achosi pryderon o ran iechyd y cyhoedd.

Mae'r partneriaid yn cynnwys Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog, Cadwch Gymru'n Daclus, Cyngor Sir Fynwy, yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol a Sefydliad Gwy ac Wysg. Mae swyddogion o'r sefydliadau hyn yn rhoi amser i'r prosiect hwn ac mae nifer o wirfoddolwyr hefyd wedi'u hyfforddi ac maent yn darparu mewnbwn gwerthfawr i'r gwaith rheoli.

Dechreuodd y gwaith rheoli (yn bennaf yn cynnwys triniaeth chwynladdwr) ar y tir yn ystod gwanwyn 2006 gan ganolbwyntio ar ardaloedd Crughywel a'r Fenni. Y bwriad yw stopio'r hadau rhag cael eu cynhyrchu yn rhan uchaf lle mae'r pla ac yna atal yr hadau rhag mynd i'r afon a lledaenu'r broblem i lawr yr afon. Mae pum tîm chwistrellu'n gweithio ar y prosiect o Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru (Cyfoeth Naturiol Cymru bellach), Cadwch Gymru'n Daclus, Cyngor Sir Fynwy, Awdurdod Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog, yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol a Sefydliad Gwy ac Wysg.

Mae gwaith rheoli helaeth wedi parhau yn ystod y tymor tyfu ar hyd yr afon rhwng Crughywel a Newbridge er 2006. Trefnwyd nifer o ddigwyddiadau Fforwm yn rheolaidd i roi'r wybodaeth ddiweddaraf i berchnogion glannau afon lleol a defnyddwyr yr afon a'u cynnwys yng nghynnydd y prosiect. Mae'r prosiect wedi cael llawer o sylw ar deledu a radio'r BBC ac ITV yng Nghymru.

5. Amcanion a mesurau

Mae'r adran hon yn amlinellu'r hyn rydym yn bwriadu ei gyflawni a'r mesurau y mae angen eu rhoi ar waith. Ein nod yw datblygu rhaglen integredig sengl o fesurau erbyn 2021 sy'n bodloni amcanion y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr, gan gynnwys:

- **Atal dirywiad mewn statws**

Ni chaniateir i statws cyrff dŵr ddirywio o'r statws cyfredol.

- **Cyflawni'r amcanion ar gyfer ardaloedd gwarchoddedig**

Cyflawni'r safonau a nodir gan y gyfarwyddeb berthnasol y cawsant eu dynodi oddi tani. Ar gyfer safleoedd Natura 2000 sy'n ddibynnol ar ddŵr, y nod yw cyflawni amcanion cadwraeth. Mae sicrhau statws da erbyn 2021 yn garreg filltir tuag at yr amcan hwn.

- **Anelu at sicrhau statws cyffredinol da ar gyfer dŵr wyneb a dŵr daear**

Gweithredu mesurau i sicrhau statws cyffredinol da lle maent yn dechnegol ymarferol heb fod yn anghymesur o ddrud.

5.1 Mesurau

Rydym wedi adolygu'r rhesymau pam nad yw'r cyrff dŵr yn cyflawni amcanion ac rydym wedi nodi mesurau gofynnol. Rhennir y mesurau yn ddau grŵp:

Mae **mesurau cenedlaethol** yn berthnasol i Gymru gyfan, neu i'r Deyrnas Unedig. Yn gyffredinol mae'r rhain yn gosod y dull gweithredu deddfwriaethol, polisi neu strategol. Maent yn cynnwys, er enghraifft, gwaharddiad cenedlaethol ar ddefnyddio cemegyn penodol neu strategaeth genedlaethol ar gyfer blaenoriaethu ac ariannu'r gwaith o adfer mwyngloddiau segur. Ceir rhestr o'r holl fesurau cenedlaethol sydd ar gael yn y Cynllun Rheoli Basn Afon diweddaraf ac ar wefan [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#).

Mae **mesurau lleol** yn benodol i'r ardal basn afon neu ran ohoni. Er enghraifft, cael gwared ar blanhigion goresgynnol ar hyd afon ddynodedig neu ymgyrch leol yn targedu camgysylltiadau ar draws ystâd ddiwydiannol. Bydd manteision amrywiol i lawer o'r camau gweithredu a restrir hefyd. Er enghraifft, mae cynlluniau draenio trefol cynaliadwy yn helpu i leihau llygredd trefol, llygredd carthion a newidiadau i lefelau dŵr. Mae'r tabl isod yn crynhoi'r mathau o fesurau lleol sydd eu hangen ar gyfer rheoli'r dalgylch, yn seiliedig ar ofnyon y rhesymau dros beidio â chyflawni statws da ac ardaloedd gwarchoddedig. Gan gynnwys camau gweithredu o gronfa ddata Camau Gweithredu N2K a fydd yn helpu'r Ardal Gadwraeth Arbennig/Ardal Gwarchodaeth Arbennig/Ramsar i gyflawni statws cadwraeth ffafriol ar gyfer nodweddion sy'n ddibynnol ar ddŵr; er enghraifft: rheoli arfordiroedd yn briodol.

Mae'r categorïau lefel uchel yn disgrifio'r mathau o gamau gweithredu sydd eu hangen ac yn fras yr opsiynau sydd ar gael, gan gynnwys mesurau gwirfoddol a rheoleiddiol. Ar raddfa leol efallai na fydd rhai o'r opsiynau sy'n cael eu disgrifio yn cael eu hystyried yn briodol. Ceir gorgyffwrdd rhwng rhai categorïau. Mae'r tabl hefyd yn dangos nifer y cyrff dŵr sydd angen y math o fesur, dylid defnyddio rhifau'r cyrff dŵr yn y tabl hwn fel arweiniad i ddangos pa mor sylweddol yw'r broblem yn y dalgylch, a bydd y rhifau hyn yn newid yn ystod y rhaglen chwe blynedd. Mae data rhesymau dros beidio â chyflawni statws da cyfredol ar gael ar wefan [Arsylwi Dyfroedd Cymru](#) a dylid cyfeirio atynt cyn cwmpasu mesurau lleol.

Tabl 4. Crynodeb o'r mesurau lleol gofynnol yn y dalgylch rheoli.

Mesur	Disgrifiad	Nifer y cyrff dŵr
Mynd i'r afael â llygredd aer	Rheoli allyriadau i leihau nitrogen a gwaddod asidig.	9
Cwblhau'r cylch cyntaf o ymchwiliadau	Yr holl ymchwiliadau parhaus dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr o raglen y cylch cyntaf.	12
Rheoli draeniau a lefelau dŵr	Ymchwilio i newidiadau i systemau a strwythurau draenio tir a'u gweithredu i adfer lefelau dŵr.	5
Hwyluso symudiadau pysgod a gwella cynefinoedd	Cael gwared ar rwystrau i symudiadau pysgod neu eu haddasu	35
Gwella llifau a lefelau dŵr	Lleihau effeithiau llifau rheoledig a gwaith tynnu dŵr, adfer systemau llif mwy naturiol, gweithredu opsiynau i wella lefelau dŵr, megis effeithlonrwydd dŵr a mesurau ailgylchu, a ffynonellau a chyflenwadau amgen.	33
Rheoli rhywogaethau estron goresgynnol	Dileu a/neu reoli rhywogaethau estron goresgynnol yn unol â Chynlluniau Gweithredu cenedlaethol cyfredol ar rywogaethau goresgynnol. Mae'n cynnwys arfer da bioddiogelwch, megis "gwirio, glanhau, sychu"	34
Adfer dŵr mwyngloddiau a thir wedi'i halogi	Adfer pyllau glo, mwyngloddiau metel a thir wedi'i halogi – yn cynnwys trin dŵr mwyngloddiau goddefol a gweithredol, capio rwbwl, symud gwastraff i safleoedd tirlenwi, a dargyfeirio sianeli	3
Lliniaru effeithiau llifogydd ac amddiffynfeydd arfordirol	Lleihau effeithiau strwythurau a gweithrediadau amddiffynfeydd llifogydd – gwella cysylltiadau, cynefinoedd a morffoleg drwy weithredu opsiynau drwy raglenni cyfalaf a chynnal, megis peiriannu meddal, agor cwlfertau, gwella caeadau llanwol, newid trefniadau carthu a rheoli llystyfiant. Mae'n cynnwys y rhaglen creu cynefinoedd cenedlaethol i fynd i'r afael â chywasgu arfordirol.	34
Lleihau effeithiau prosesau cronni adnoddau dŵr	Asesu a gweithredu opsiynau ar gyfer hwyluso symudiadau pysgod a gwella cynefinoedd.	7
Ymchwiliad newydd	Mae'n cynnwys ymchwiliadau i'r holl fethiannau, dirywiadau ac ardaloedd gwarchoddedig dŵr yfed newydd.	34
Lleihau effeithiau addasiadau ffisegol eraill	Gwella cysylltiadau, cynefinoedd a morffoleg drwy beiriannu meddal a thechnegau adfer.	5

Lleihau llygredd o ollyngiadau dŵr gwastraff eraill	Lleihau llygredd o darddleoedd eraill (ac eithrio carthion), boed yn llygredd rheoledig neu anreoledig. Ymchwilio i fesurau atal llygredd sylfaenol a'u gweithredu, gan gynnwys darparu cyngor a chanllawiau cyfredol, megis trin a storio cemegion a gwastraff yn gywir, rheoli elifion masnach a rheoleiddio.	9
Mynediad cynaliadwy a rheoli hamdden	Lleihau effeithiau erydu, aflonyddwch a difrod mynediad i'r tir a'r dŵr, gan gynnwys mynd i'r afael â gyrru anghyfreithlon oddi ar y ffordd.	32
Arferion amaethyddol cynaliadwy	Gweithredu mesurau sylfaenol ac ychwanegol fel rheoli slyri, silwair, olew tanwydd a chemegion amaethyddol yn gywir; gwahanu dŵr glân a dŵr brwnt; cynllunio gwaith rheoli maethynnau; lleiniau clustogi a ffensio glannau afon; cnydau gorchudd a rheoli pridd. Ar safleoedd N2k gallai fod angen gwneud newidiadau i systemau pori lle bo angen, gan gynnwys rheoli prysgwydd. Cydymffurfio â rheoliadau storio a gwasgaru o fewn Parthau Perygl Nitradau.	41
Rheoli coetiroedd a choedwigaeth yn gynaliadwy	Adfer glannau afon, datgysylltu draenau coedwig, monitro effeithiolrwydd y 5 prif risg sy'n gysylltiedig â choedwigaeth a defnyddio coedwigaeth a choetiroedd i leihau llygredd gwasgaredig.	32
Mynd i'r afael â chamgysylltiadau a llygredd gwasgaredig trefol	Ymchwilio i gamgysylltiadau â draenau dŵr wyneb a'u datrys (mewn eiddo preswyl a masnachol) a gweithredu cynlluniau draenio cynaliadwy (SDCau) i leihau llygredd gwasgaredig.	3
Rheoli gwastraff	Yn cynnwys rheoli rwbel a slwtsh, tipio anghyfreithlon a sbwriel.	34

Mae manylion mesurau lleol penodol i'w gweld ar **WWW**, ymhlith rhai enghreifftiau o'r camau sydd eisoes ar droed i wella ansawdd ecolegol y mae:

- Trefol / Camgysylltiadau; trwsio a chodi ymwybyddiaeth; Partneriaid Dŵr Cymru ac Awdurdodau Lleol; Nant Nedern, Ffos-y-mynach ac afon Gafenni.
- Ymweliadau â safleoedd amaethyddol gan Cyfoeth Naturiol Cymru. Ffosiydd draenio ac Olwy. Roedd hefyd Menter Dalgylch ar waith ar afon Olwy yn ystod y cylch 1^{af}, gyda samplu pridd a chyngor i ffermwyr. Gweithio gyda phartneriaid amrywiol; LEAF (Cysylltu'r Amgylchedd a Ffermio), Clybiau Ffermwyr Ifanc, Canolfan Ddatblygu Llaeth, FWAG (Grŵp Ymgynghorol Ffermio a Bywyd Gwyllt), The Machinery Ring (PMR).
- Mae Sefydliad Gwy ac Wysg wedi dileu'r rhwystrau a gwella cynefinoedd mewn sawl corff dŵr.

5.2. Adborth ar flaenoriaethau a datrysiadau

Tynnir sylw at bryderon ynglŷn â statws cyfredol a godwyd trwy'r ymgynghoriad ac yn y gweithdy yn Adran 4, trafodwyd datrysiadau a blaenoriaethau hefyd. O blith y materion a godwyd, tynnwyd sylw at yr isod fel blaenoriaethau:

- **Dirywiad mewn cynefinoedd a rhywogaethau dŵr**
Datrysiadau Arfaethedig: adfer cyforgesydd mawn a rhwystro ffosydd i ddal y dŵr yn ôl, adfer cynefinoedd y glannau er mwyn iddynt weithredu fel clustog rhag dŵr ffo ar y tir a helpu i atal erydu.
- **Llygredd gwasgaredig o amaethyddiaeth a rheoli tir gwledig yn gyffredinol.**
Datrysiadau Arfaethedig: Rheoleiddio gan CNC, mesurau gan sefydliadau partner, mesurau polisi.
- **INNS (Rhywogaethau Estron Goresgynnol)**
Datrysiadau Arfaethedig: Gwell cydgysylltu a manteisio ar ystod eang o sefydliadau partner a chymunedau lleol.
- **Diffyg addysg a chyngor ar amrywiaeth o faterion.**
Datrysiadau Arfaethedig: Addysgu plant er mwyn cyrraedd oedolion. Gwella addysg / gwybodaeth i'r grwpiau buddiant amrywiol.
- **Lefelau dŵr – sicrhau llif digonol a phrosesau afonydd actif. Pwysedd o dynnu dŵr.**
Datrysiadau Arfaethedig: Parhau gyda'r bartneriaeth bresennol.
- **Llygredd gwasgaredig o ardaloedd trefol, camgysylltiadau, pwysedd datblygu.**
Datrysiadau Arfaethedig: Sefydliadau perthnasol i weithio mewn partneriaeth, asesu ceisiadau cynllunio yn gywir a goblygiadau'r Cynllun Datblygu Lleol

5.3 Meysydd i'w targedu ar gyfer 2015-21

Rydym wedi gweithio ledled Cyfoeth Naturiol Cymru i ddatblygu rhaglen fforddiadwy o fesurau lleol a chenedlaethol, yn seiliedig ar ein dealltwriaeth gyfredol o adnoddau presennol. Byddwn yn canolbwyntio ar y canlynol:

- Atal dirywiad ym mhob corff dŵr
- O fewn rhan Cymru o Ardal Basn Afon Hafren - gwella cydymffurfriad â statws cyffredinol da o fewn 17 o gyrff dŵr sy'n gymedrol ar hyn o bryd, gan wella 12 o gyrff dŵr gwael i gymedrol, a hefyd gwella 1 corff dŵr o statws cyffredinol drwg i wael.
- Targedu risgiau yn lleol mewn ffordd integredig i gyflawni gwelliannau amgylcheddol yng nghyrrff dŵr y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr ac ardaloedd gwarchoddedig, gan gynnwys ardaloedd sy'n warchoddedig am eu cynefinoedd a rhywogaethau dŵr.
- Canfod lle y gellir cyflawni gwelliannau sylfaenol yn ystod yr ail gylch, a lle y bydd angen mesurau pellach i gyflawni newid cyffredinol mewn statws ecolegol.
- Datblygu ein hagwedd tuag at reoli adnoddau naturiol trwy weithio ar lefel dalgyrch lleol a chael y buddiannau ehangach a gyflawnir trwy'r Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr.

Nid yw'r crynodeb a roddir isod yn gynhwysfawr, mae'n rhoi cipolwg o'r wybodaeth sydd ar gael ar hyn o bryd, a bydd yn cael ei diweddarau yn rheolaidd - cyfeiriwch at **WWW** am wybodaeth bellach.

Tabl 5. Cyrff dŵr y bydd Cyfoeth Naturiol Cymru'n eu targedu yn Nalgylch Rheoli Wysg i gyflawni gwell statws erbyn 2021

Cod adnabod y corff dŵr	Enw	Statws targed	Manylion
GB109056032950	Nant Onnau - source to conf R Usk	Da erbyn 2021	Am ragor o wybodaeth ynglŷn â'r cyrff dŵr targed, gweler gwefan Arsylwi Dyfroedd Cymru
GB109056032920	Olway Bk - source to conf Nant y Wilcae		
GB109056032990	Gavenny - source to confluence R Usk		
GB109056033000	Caerfanell - source to conf R Usk		
GB109056026880	Nedern Bk - souce to R Severn Estuary	Canolig erbyn 2021	

Rhaglen ymchwiliadau

Mae angen ymchwilio pob corff dŵr nad yw achos yr effaith niweidiol yn hysbys eto. Mae hyn yn berthnasol yn achos cyrff dŵr sy'n methu a'r rhai sydd wedi dirywio yn ystod y cylch cyntaf.

Rhaglen Natura 2000 – camau gweithredu ar waith/arfaethedig

Rhaid i raglen mesurau'r Cynllun Rheoli Basn Afon gynnwys unrhyw fesurau y mae eu hangen i gydymffurfio â'r safonau ac amcanion ar gyfer safleoedd Natura 2000 (N2K) a restrir ar y gofrestr o ardaloedd gwarchoddedig.

Nid oes unrhyw brif gamau gweithredu ar y gweill nac ar waith ar gyfer safleoedd N2K yn Nalgylch Rheoli Wysg ond rydym wedi nodi 8 o brif gamau gweithredu y gellir eu datblygu pan fydd cyfleoedd yn codi. Ceir gwybodaeth bellach ynglŷn â'r mesurau prif gamau gweithredu a'r camau gweithredu angenrheidiol trwy gysylltu â CNC:

ymholiadau@cyfoethnaturiolcymru.gov.uk.

Mae nifer y camau gweithredu sydd wedi cael eu cynllunio yn isel yn rhannol oherwydd ei bod yn anodd asesu beth fydd yn cael ei gyllido y tu hwnt i 2015/16. Ein huchelgais ar gyfer yr ail gylch fydd datblygu pan fydd cyfleoedd/adnoddau ar gael.

Rydym hefyd wedi gweithio gyda rhanddeiliaid i ddatblygu a chynllunio nifer o gamau gweithredu strategol i gefnogi'r gwaith o gyflawni amcanion N2K. Mae'r rhain wedi'u cynnwys yn y Rhaglen o Fesurau ddiweddaraf.

Mesurau Cynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd

Mae gwybodaeth bellach ynglŷn â mesurau lleol ar gael yn adran crynodeb o'r dalgylch y Cynllun Rheoli Perygl Llifogydd diweddaraf.

Adnabod eich Afon – Cynlluniau Dalgylch Eogiaid a Brithyllod y Môr

Mae CNC yn casglu amrywiaeth o ddata penodol am rywogaethau o eogiaid at ddibenion rheoli a chaiff yr wybodaeth ei chyflwyno yn y Crynodebau Dalgylch Eogiaid a Brithyllod y Môr Lleol. Mae offer, mesuriadau a chasglu data penodol i rywogaethau o eogiaid fel canlyniadau electrobysgota, daliadau a gyhoeddir ac amcangyfrifon dyddodiadau wyau eog blynyddol yn cael eu defnyddio i lywio buddsoddiad parhaus mewn cynlluniau llwybrau pysgod ac adfer cynefinoedd. Caiff y crynodebau hyn eu diweddarau'n flynyddol ac maent yn sicrhau bod blaenoriaethau effeithiol mewn cyrff dŵr i wella pysgodfeydd rhywogaethau o eogiaid. Mae'r camau gweithredu sydd wedi eu cynllunio bob amser yn cael eu cyflawni ar y cyd â phartneriaid ac yn cyfrannu at wella ac amddiffyn yr adnodd gwerthfawr hwn yng Nghymru. Ceir gwybodaeth bellach trwy gysylltu â CNC: ymholiadau@cyfoethnaturiolcymru.gov.uk

Rhaglen y cwmnïau dŵr

Mae nifer o fesurau sy'n ofynnol gan gwmnïau dŵr o fewn Cynllun Rheoli Basn Afon 2015. Cafodd dyraniad cyllid ei gynnwys ar gyfer y mesurau hyn yng nghynlluniau busnes y cwmnïau a gyflwynwyd i Ofwat ar gyfer y cyfnod 2015-2020. Bydd Cyfoeth Naturiol Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd yn cyhoeddi Cynllun Amgylcheddol Cenedlaethol diwygiedig gyda manylion yr holl fesurau i gwmnïau dŵr yn gynnar yn 2016. Mae'r Cynllun Amgylcheddol Cenedlaethol yn nodi'r gwelliannau sydd eu hangen i gydymffurfio â'r holl ddeddfwriaeth ansawdd dŵr.

Mae amlinelliad o'r mesurau a gynhwysir yn y dalgylch rheoli hwn i'w weld yn y tabl isod a cheir gwybodaeth bellach ar wefan **Arsylwi Dyfroedd Cymru**.

Tabl 7. Ymchwiliadau a chynlluniau gwella cwmnïau dŵr

Cod adnabod y corff dŵr	Enw	Canlyniad
GB109056039960	Grwyne-Fechan - source to conf Grwyne Fawr	Dim cynllun dirywiad
GB109056033090	R Clydach - source to conf R Usk	Cynlluniau gwella Ymchwiliad i'w gynnal ble y mae asedau cwmni dŵr yn cyfrannu at y rhesymau dros beidio â chyflawni statws da.
GB109056032930	Nant y Wilcae - source to conf Olway Bk	
GB109056026850	Monks Ditch - source to Wainbridge	
GB109056026880	Nedern Bk - souce to R Severn Estuary	
GB109056032911, GB109056032912	Afon Lwyd - below Mon and Brecon Canal	
GB109056032930, GB109056026940	Nant y Wilcae and Olway Bk	
GB109056033090	Clydach - source to conf R Usk	
GB109056032990	R Gavenny - source to confluence R Usk	
GB109056032940	Clawdd Bk - source to conf R Usk	

5.4 Amcanion amgen

Rydym wedi nodi 18% o gyrff dŵr lle rydym wedi ymestyn y terfyn amser neu wedi gosod amcan llai llym (llai na da) oherwydd natur y broblem neu'r mesurau gofynnol. Rydym wedi rhoi cyfiawnhad ym mhob achos.

Tabl 8. Amcanion amgen arfaethedig a chyfiawnhad

Amcan amgen	Cyfiawnhad	Nifer y gyrff dŵr	Corff dŵr
Estyniad i'r terfyn amser	Achos yr effaith niweidiol ddim yn hysbys	11	Nant Pantyreos – tarddiad i Fryn y Barics Ffos y Felin – tarddiad i Aber Afon Hafren Afon Lwyd – tarddiad i Gamlas Mynwy ac Aberhonddu Cronfa Ddŵr Cray Cronfa Ddŵr Talybont Cronfa Ddŵr Cairn Mound Cronfa Ddŵr Blaen-y-cwm Cronfa Ddŵr Llandegfedd Cronfa Ddŵr Wentwood Cronfa Ddŵr Pant-yr-eos Cronfa Ddŵr Ynysfro

5.5 Cyfleoedd ar gyfer partneriaethau

Mae sawl cyfle i gael arian allanol, a allai gefnogi prosiectau sy'n cyfrannu tuag at ganlyniadau'r Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr. Mae gan bob cronfa ei blaenoriaethau, dyraniad cyllidebol a phroses ymgeisio ei hun. Mae'r mathau o arian i'w hystyried yn cynnwys:

- Cronfeydd Ewropeaidd – Mae'r UE yn darparu arian o amrywiaeth eang o raglenni – ewch i wefan Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru i gael rhagor o wybodaeth.
- Arian Loteri – megis Cronfa Dreftadaeth y Loteri, Loteri Cod Post a'r Gronfa Loteri Fawr y mae ganddynt amrywiaeth o raglenni o £5000 hyd at filiynau o bunnoedd.
- Elusennau, ymddiriedolaethau a sefydliadau – mae llawer o'r rhain yn gweithredu ac yn aml mae ganddynt ffocws penodol – un ai yn ddaearyddol neu'n destunol a byddant yn cefnogi elusennau a phrosiectau lleol.
- Busnesau a chyfleoedd am nawdd – gan gynnwys manteisio i'r eithaf ar y gost o brynu bagiau cario yng Nghymru!
- Cyrff cyhoeddus – gallai fod gan awdurdodau lleol, Llywodraeth Cymru, Llywodraeth y DU a CNC gyfleoedd blynyddol am arian neu gystadlaethau untro ar gyfer eu meysydd â blaenoriaeth.
- Cyllido torfol – casglu cefnogaeth o amrywiaeth eang o gyllidwyr a nifer ohonynt, yn aml yn cynnwys unigolion ac fel arfer defnyddio'r rhyngwyd i godi ymwybyddiaeth o brosiect penodol y mae arno angen arian.
- Masnachu – yn gynyddol, mae cyllidwyr am gefnogi sefydliadau gan ystyried cynaliadwyedd tymor hwy felly gall datblygu cyfleoedd masnachu fod yn rhywbeth i'w ystyried yn ogystal.

- Cronfa Datblygu Cynaliadwy Bannau Brycheiniog – cymorth ar gyfer prosiectau economaidd, amgylcheddol, cymunedol a diwylliannol ym Mharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog sy'n gwella ansawdd bywyd cymunedau lleol.

Bydd gan eich Cyngor Gwirfoddol Sirol a Chyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru wybodaeth ddiweddar am gyfleoedd megis y rhain yn ogystal â'r holl gymorth arall sydd ar gael.

6 Gwarchod Dyfroedd Cymru

Yn ystod cam gweithredu'r cynllun rheoli basn afon cyntaf, gofynnodd llawer o'n partneriaid a'n rhanddeiliaid am fynediad at ddata a gwybodaeth i'w cynorthwyo i helpu i ddarparu gwelliannau amgylcheddol lleol. Roedd nifer o randdeiliaid yn teimlo ei bod yn anodd llywio'r cynllun cyntaf a chael mynediad ato yn lleol. O ganlyniad, gyda chymorth a chyfraniad gan baneli cyswllt dalgyrch y basn afon, datblygwyd offeryn ar y we o'r enw **Arsylwi Dyfroedd Cymru**. Mae'n offeryn ar y we sy'n ofodol ac yn rhyngweithiol ac sy'n darparu gwybodaeth gefnogol a haenau o ddata.

Byddwn yn parhau i ddatblygu'r offeryn hwn ac rydym yn ei ystyried yn gyswllt hanfodol rhwng y cynllun rheoli basn afon mwy strategol a darpariaeth leol. Mae'n galluogi'r defnyddiwr i gael mynediad at wybodaeth ar:

- ddata ddsbarthiad ar raddfa'r corff dŵr
- rhesymau dros beidio â chyflawni statws da
- amcanion
- mesurau/gweithredoedd, gan gynnwys gwybodaeth am ardaloedd gwarchodedig
- prosiectau partneriaeth

Mae modd adalw data mewn nifer o fformatau (taenlenni a chrynodebau). Mae canllaw i ddefnyddwyr yn ogystal â chwestiynau cyffredin wedi'u cynnwys â'r offer ac mae modd cael mynediad iddynt trwy ddolen ar yr hafan.

Dolen at y dudalen hafan: <http://waterwatchwales.naturalresourceswales.gov.uk/cy/>

**Cyfoeth
Naturiol**
Cymru
**Natural
Resources**
Wales

Cyhoeddwyd gan:
Cyfoeth Naturiol Cymru
Tŷ Cambria
29 Heol Casnewydd
Caerdydd
CF24 0TP

0300 065 3000 (Llun-Gwe, 8am – 6pm)

ymholiadau@cyfoethnaturiolcymru.gov.uk
www.cyfoethnaturiolcymru.gov.uk

(h) Cyfoeth Naturiol Cymru

Cedwir pob hawl Gellir atgynhyrchu'r ddogfen hon gyda chaniatâd
Cyfoeth Naturiol Cymru